

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1873.

15:e årgången

6:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

36. En förteckning öfver svenska qvinnors skrifter.

(Bibliografiskt försök af tvänne damer.)

Programmet för den sektion af verdensutställningen i Wien, 1873, hvilken var afsedd att gifva en föreställning om qvinnor- arbetets ståndpunkt hos de olika folken, upptog bland andra arter af arbeten äfven *det litterära*. Förevisningen af en mer eller mindre ofullständig samling böcker på ett språk, så föga käändt som det svenska, skulle dock för utländningen varit af fögga eller ingen betydelse. För att det litterära arbetet imellertid ej skulle vara alldeles orepresenteradt beslöt den svenska dame- komitén att söka åvägabringa en förteckning öfver *Svenska qvinnors skrifter*, åtföljd af en kort historik af *qvinnan inom den svenska litteraturen*.

Verkställandet af detta beslut åtog sig Redaktionen af Tid- skrift för Hemmet att ombesörja. I följd af oförutsedda hinder och svårigheter blef dock arbetet fördröjdt utöfver den för Wien- expositionen bestämda tiden. Då det derför inom kort kommer att på vanligt sätt genom bokhandeln framläggas för den svenska allmänheten, torde det anspråkslösa försöket få tillgodonjuta allt det öfverseende det påkallar, såsom *ett tillfällighetsarbete*, i första rummet afsedt för *utländningen*.

Den historiska öfversigten, grundad på förarbeten till en mera omfattande historik öfver den svenska qvinnan, samt begränsad inom ett helt litet omfång, har endast kunnat upptaga *hufvuddragen* af den qvinliga skriftställareverksamheten, gruppe- rade under olika ledare och sammanförda efter tidsföljd i en fort- löpande utvecklingskedja. Utan att vilja ingå i någon kritik har man blott sökt angifva de synpunkter, hvarur mera framstående arbeten och författare böra bedömas, samt antyda i hvad mån de inverkat på litteraturen i dess helhet. Hvad som i följd af denna anordning måst förbigås, de biografiska uppgifterna deri inberäknade, återfinnes i den följande bokförteckningen.

Denna förteckning åter torde, såsom den svenska qvinnans förförstlingsarbete, i bibliografi, och första försöket till en katalog öfver våra qvinliga författare och deras arbeten, få påräkna sär-

skildt öfverseende. Saknaden af alla förarbeten, den begränsade tiden, samt bristande erfarenhet och öfning hos de tvänne unga damer, som utfört arbetet, hafva föranledt brister, som för fackmän säkert äro i ögonen fallande. Men om det anspråklösa försöket sålunda ur bibliografisk synpunkt är af ringa värde, torde det dock för litteraturhistorien vara ett ej alldeles ovigtigt bidrag, på samma gång det kan tjena att gifva en föreställning om arten och graden af den svenska qvinnans odling under olika tider. Möjligen kan äfven det svaga förarbetet väcka intresse för ämnet och en gång framkalla en fullständigare, af skickligare krafter utförd, katalog öfver svenska qvinnors skrifter.

Förteckningen är uppställd i alfabetisk ordning och upptager hufvudsakligast originalarbeten. Öfversättningar omnämnas endast från äldre tider till och med 1830. Författarinnornas namn anföras, så vidt de äro kända, med bifogande af deras pseudonymer. Gifva författarinnor anföras i allmänhet under det namn de buro vid inträdet på skriftställarbanan, med hänvisning till det andra.

De finska författarinnornas nationalitet framgår af de biografiska notiserna, eller, der sådana saknas, af tryckorten.

Slutligen tillåta vi oss att hembära en hjertlig tacksägelse, ej blott till de båda damer, hvilka genom penninganslag möjliggjort arbetet, samt Hrr Norstedt et Söner, hvilka utan kostnadsersättning tryckt och utgifvit detsamma, utan ock till alla dem, hvilka med råd och dåd bidragit till dess utförande. Bland dessa få vi särskildt nämna *Hr Hjalmar Linnström* — hvilken ur samlingarne för sitt under tryck varande "Svenskt boklexikon 1830—65", åt katalogens utarbetare, öfverlätit alla uppgifter rörande qvinliga författare — samt den berömde utgifvaren af den heliga Birgittas skrifter på svenska språket, *Kongl. Bibliotekarien D:r G. E. Klemming*, hvilken godhetsfullt meddelat ett sammandrag af sina omfattande förarbeten till en Birgitta-bibliografi.

Anbefallande det lilla arbetet till allmänhetens välvilliga uppmärksamhet, meddela vi här inledningen.

Qvinnan inom den svenska litteraturen.

Genom de skandinaviska folkens barndomslif går en ymnig diktarrådra och ett outtömligt sagobrott. Hvilken andel qvinnan haft i denna första omedelbara folkdiktning är omöjligt att afgöra. Blott sällan nämna sagorna någon qvinna, som med ett qvåde firat sin hjeltes bedrifter eller med en saga förkortat vinter-

qvällen för de hvilande kämparne. Dock tillägger Eddan gud-
 världens qvinnor, valor, valkyrior, m. fl., företrädesvis sångens
 och framtidssynens gåfvor. Mer än en af gudasagorna äro lagda
 i en qvinnas mun; så t. ex. "Völuspå", det qvåde hvori den spå-
 kloka, all forntid minnandes och all framtid genomskådande, *Hed*
 förtäljer gudars och människors öden, tilläggande då och då det
 betecknande omqvädet, syftande på åhörarnes okunnighet i bredd
 med henne: "veten J än, eller hvad?"

"Den kunskapsväldiga", "den vidt kring all verlden seende",
 äro egenskaper, hvilka Eddan ofta tillägger qvinnor.

"All framtid, tror jag, att Frigg hon vet", yttrar Fröja om
 Odins maka, med det för qvinnokarakteren betecknande tillägget:
"fast sjelf hon ingenting säger."

"All världens öden, tror jag, vet hon alla, lika så säkert
 som jag sjelf", yttrar sjelfva Odin om en annan af Valhalls
 qvinnor.

Finge man antaga att gudasagornas upptecknare hemtat
 typerna för vallhallsgestalterna ur det verkliga lifvet omkring sig,
 skulle man således äfven kunna antaga att fornnordens qvinnor
 icke saknat sångens och det högre vetandets gudagåfvor.

Härom kan man dock som sagdt ingenting med bestämd-
 het veta.

Gudasagorna och kämpaqväderna förstummades vid kristen-
 domens annalkande och efterträddes af *folkvisorna*. De voro,
 här som alltid, namnlösa. Dock finnas många ibland dem, som
 bära omiskännelig prägel af att vara sprungna omedelbart ur
 qvinnans hjerta, likasom den genomgående grundtonen i hela
 denna diktning har en vekhet och innerlighet, som för den upp-
 märksamme lyssnaren förråder, icke blott kristendomens förmil-
 drande makt, utan ock ett stegradt inflytande af det qvinliga
 elementet i folkanden.

De svenska folkvisorna hafva dock först under detta århun-
 drade blifvit upptecknade och utgifna, och tillhöra således icke
 den gamla litteraturen, i ordets egentliga bemärkelse. I de äldsta
skrifter vi ega på svenskt tungomål, *landslagarne* och *rimkrönikan*,
 gör sig åter det manliga elementet helt gällande. Men knappast
 vågar sig folkanden, från dessa, af förnuftet och den faktiska
 verkligheten strängt begränsade områden, öfver till trons och
 fantasiens friare rymder, förr än qvinnan är med, ja, går i spetsen
 för rörelsen. Men också är det en af de största och ädlaste

qvinnor, världshistorien har att uppvisa, som här i den heliga Birgittas gestalt träder oss till mötes.

Birgitta Brahe, född 1302 (enl. somliga 1303), hade till moder en sällsynt from och renhjärtad qvinna och till fader en af landets ypperste män, hvilken, såsom förste samlaren af ofvannämnda landslagar, kan anses såsom en grundläggare af den svenska litteraturen. Birgitta utmärkte sig från spääd ålder genom ovanliga förståndsgåfvor och ett djupt religiöst behof. Dessa båda grundelement i hennes skaplygne utvecklade sig i bredd med hvarandra och kommo henne, att såsom mogen qvinna och gift med en man af betydande ätt framstå såsom en af den tidens inflytelserikaste personer, inom sitt lands politiska stridigheter, så väl som inom det religiösa lifvet i allmänhet.

Birgitta var dock samvetsgrann och pligtrogen såsom få i sitt första och närmaste kall, som hustru och moder. Först då fosterlandet behöfde henne, utträdde hon ur den husliga kretsen, för att inom det unga, med henne befryndade konungahuset, vaka öfver de förslappade sederna och med sina kloka råd stöda det vacklande regentparet. Derefter deltog hon med sin man i de växande politiska stridigheterna inom landet, och drog sig slutligen jemte honom tillbaka till ett stilla, kontemplativt lif, afbrutet endast af vallfärder och arbete för lidande och i synd sjunkna medmänniskor. Efter mannens död egnade hon sig uteslutande åt ett religiöst lif. Från denna stund antogo hennes fromma betraktelser småningom formen af heliga ingifvelser, eller hvad hon sjelf kallade "uppenbarelsen", hvilka, efter hennes egna på modersmålet affattade utkast, möjligen äfven efter hennes diktamen, upptecknades på latin af hennes biktfader. Hela hennes tros-lif uppgick slutligen i dessa syner och uppenbarelsen. Sjelfva planen och reglerna för det af henne stiftade Birgittiner-förbundet och dess första kloster i Wadstena antogo för henne formen af en syn, en himmelsk ingivelse. — Dessa uppenbarelsen, i förening med hennes fromma stiftelser och sjelfuppoffrande lif, förskaffade Birgitta inom kort ryktet af en helig, med gudomlig uppenbarelse benådad qvinna.

Hon företog nu vidsträckta vallfärder i utlandet och vistades derunder längre tider i Rom. Likasom Luther först här i påfveväldets medelpunkt fick ögonen öppna för dess missbruk, så ock nu Birgitta. Hennes "uppenbarelsen" togo härefter alltmera formen af ljungande varningar mot kyrkans missbruk, och brinnande uppmaningar till lärans och lefvernets renande och förändligande. Här af stegrades hennes rykte bland de verkligt fromma, hvaremot

de herrsklystne prelaterne harmades öfver djerfheten hos en qvinna att våga klandra kyrkan och dess män.

Lika fordrande, som hon var på Kristi tjenare, lika sträng var den ädla sierskan mot sig sjelf. Hennes skrifter och efterlemnade böner bära öfverallt vittne om en oafslätlig kamp, icke blott mot kyrkans missbruk, utan ock mot egna frestelser, i form än af religiöst tvifvel, än af högmodets och herrsklystnadens lockelser.

Efter återkomsten från en vallfärd till den heliga grafven, afled Birgitta i hög ålder den 21:sta Juli 1373 i Rom, der hon omkring tjugo år senare blef kanoniserad.

Birgitta Brahes hela lif hade varit ett lif i kamp och kärlek. De egenskaper, som, enligt hennes förträfflige biograf, professor Hammerich, företrädesvis tillhörde henne, voro *historisk instinkt, en skarp uppfattning af verldsförhållandena i stort som i smått, snillets aningsgåfva, inom troslivet stegrad till helig ingivelse, samt en brinnande kärlek till Gud, mensklighet och fosterland.*

Vid dessa stora egenskaper häftade naturligtvis mycket af den tidens svaghet och vantro. Men Birgittas hela skaplynn och verksamhet voro dock fullkomligt sjelfständiga och hennes ställning till den svaga och urartade kyrkan en afgjordt reformatorisk. Ett bevis härfpå äro bland annat de protester, som väcktes af rättrogna katoliker vid kyrkomötena i Constanz och Basel mot hennes upptagande bland kyrkans helgon. Hammerich betraktar henne som en länk i den stora götisk-slafviska trosväckelsen, som från det 14:de århundradet aflöser den romanska, och som genom henne fortplantats till nordn. Här erkännes hon också numera såsom en reformationens föregångerska.

Birgittas skrifter, ehuru icke uppställda enligt något klart system, hvilat dock på en bestämd liffsåigt. Grunden för denna, likasom för hela hennes lif, är *kärleken*. Hennes mystik är ett slags kärlekens filosofi. Hennes språk är kraftigt, nästan manligt, och rikt på bilder från lifvets och naturens alla områden. Fullt af ytterligheter vexlar det ofta inom några få rader från dräpande satir till helig extas, än gisslande till blods, än försmältande i kärlek.

Redan genom dessa sina skrifter bildar Birgitta epok i vår tidigaste litteratur; men icke nog härmed. Genom den stora tanken att bilda ett samfund, likt Birgittinerorden, der män och qvinnor tillsammans kunde arbeta på folklifvets pånyfödelse — en högskola för modersmålets utveckling till ett lydigt verktyg i

Guds och fosterlandets tjenst — genom denna stora tanke verkade Birgitta i en lång framtid för svenska litteraturens utveckling. Modersmålets rätt gentemot latinet var ett bland föremålen för den hugstora qvinnans strider. I sjelfva verket är det ock Birgitta och de från henne utgående Birgittinerklostren, som vi hafva att tacka för uppkomsten af en ändlig litteratur på modersålet. Från henne utgick äfven första impulsen till en svensk bibelöfversättning. Sjelfva det fornsvenska språket torde ej hafva undgått sin andel af Birgittas alltid renande och stärkande inflytande. Det anses åtminstone på hennes tid stå högre och röra sig friare, än under följande århundraden.

Birgittas skrifter tillika med andra öfver henne och dem författade arbeten hafva, som bekant, blifvit spridda och öfversatta på nästan alla civiliserade länders språk, och detta i en sådan mängd upplagor att en fullständig bibliografi öfver desamma skulle upptaga volymer. I den här följande katalogen har blott en i korthet sammanfattad förteckning kunnat upptagas, hvilken dock torde ega så mycket mera värde, som den blifvit utgifvarne godhetsfullt meddelad af Birgitta-litteraturens grundligaste kännare i vårt land, Kongl. Bibliotekarien D:r G. E. Klemming.

Birgittas dotter, den heliga Katharina, samt andra, dels okända, dels namngifna nunnor, hafva riktat vår medeltidslitteratur med andaktsböcker, legendarier, m. m. dels i afskrifning, dels i öfversättning. Flera af våra skönaste folkvisor bära spår af att vara diktade af nunnor. Att qvinnor af de förnämsta ätter, äfven utanför klostren, älskade och befordrade en litterär verksamhet, visar sig bland annat deraf att Ingeborg Tott, Riksföreståndaren Sten Sture den äldres fru, på egen bekostnad upprättade ett boktryckeri för Upsala Akademi.

Ej långt derefter finner man i svenska häfden namnet af en hugstor qvinna, *Kristina Gyllenstierna*, som ensam i nödens stund sökte värja sitt land mot en hotande fiende och lyckades att, medelst *skrifvelser* till rikets i landsorten kringspridda ädlingar, förmå dem att jemte en väpnad styrka samlas till rikets försvar. Dessa skrifvelser skulle hafva tillhört de dyrbaraste bladen i vår historia om de blifvit bevarade. Men så vidt vi veta har man ej återfunnit dem i original. Tillvaron och inflytandet af dessa handskrifter hafva dock gått som en tradition från den ena häfda-tecknaren till den andra, och *under denna form* hafva vi ansett dem bära i en historik öfver svenska qvinnors skrifter omnämnas.

Femtonhundralet bildar i öfrigt ett fullkomligt tomrum i vår qvinliga litteratur. En orsak härtill torde böra sökas deruti att den katolska kyrkan, som fostrat och tagit i anspråk äfven qvinnans intellektuella krafter, hade fallit, och att den lutherska, som trädde i hennes ställe, lemnade dessa krafter oanvända. Väl återfinner man i historiska samlingar bref af framstående qvinnor från nämnda tidskifte, t. ex. Margareta Leijonhufvud, Ebba Brahe, Katharina af Pfalz m. fl.; men ehuru intressanta såsom tidsskil-dringar sakna dessa bref allt värde såsom litterära produkter.

Vid öfvergången till nästa period möter oss en gestalt, som borde tillhöra litteraturen. Det är *Wendela Skytte*, dotter till Gustaf Adolfs lärare. Men, ehuru vidt beryktad för sin lärdom, och till och med uppträdande i offentliga disputationer, har hon dock icke efterlemnad några skrifter. Först med *Drottning Kristina* träder den svenska qvinnan åter så att säga fram på scenen.

Gustaf Adolfs begåfvade, men i så många afseenden missrik-tade dotter, hvars lif och karakter äro alltför allmänt kända att här behöfva skildras, har äfven inom litteraturen lemnat spår af en rikt utrustad ande. Hennes bref till de utmärktaste af hennes samtida, hennes sjelfbiografi, samt hennes "moraliska tankar" vittna om hennes snille och ovanliga stilistiska förmåga, samt röja en ädelhet och renhet i grundsatser, som blott alltför ofta saknades i hennes handlingssätt. Hon skref dock vanligen på franska språket och torde derfor icke kunna sägas genom sina skrifter, hvilka dessutom först i slutet af 1700-talet offentliggjordes i Sverige, hafva öfvat något inflytande på den svenska litteraturen. Personligen gjorde hon det deremot så mycket mera, dels genom att uppmuntra och understödja inhemska författare, dels genom att draga till sig flera af utlandets yppersta snillen och tänkare, hvilka öfvat ett märkbart inflytande på hela den svenska kulturen. Den nyare svenska skaldekonsten och skönlitteraturen räkna i sjelfva verket sitt upphof från Drottning Kristinas tid.

Spridda diktförsök och gudliga skrifter, dels i öfversättning, dels i original, börja nu förråda tillvaron af återvaknande litterära anlag äfven hos qvinnan. De flesta och bästa qvinliga original-arbetena från denna tid *) äro dock, med få undantag, skrifna liksom Drottning Kristinas på fremmande språk. Elsa Anders-dotters **) herrliga psalm, intagen i den gamla svenska psalm-

*) Se t. ex. Ebba Maria och Joh. Eleonora de la Gardies diktförsök m. fl.

**) Tvifvel har på senare tider uppstått huruvida Elsa Andersdotter var svenska eller danska. Möjligen var hon född i någon af de afträdda provinserna och kan

boken af år 1695 samt återupptagen i den nya af 1819, torde vara det yppersta litterära alster på modersmålet af kvinnans hand, sedan Birgittinernas tid, och står såsom sådant fullt i jemnhöjd med hvad samtida manliga författare frambragt.

Med *Sophia Elisabeth Brenner*, hvilkens första dikter utkommo 1709, börjar den svenska kvinnan först taga en verksammare del i det litterära arbetet. Utan högre skaldegåfvor stod dock fru Brenner i poetiskt afseende i jemnhöjd med den tidens öfriga diktare; men öfver de flesta i språkets och versens behandling. Den enda ära hon åsyftade var, för att begagna hennes egna originella uttryck: "att hafva skrifvit på det språk hon är född uti och böjt det mera till skaldebruk", samt att ha visat hurusom "qvinfolk kan skrifva på vers och icke skrifva illa."

Således ett fosterländskt och ett speciellt qvinligt syfte. Tanken var, isynnerhet för den tiden, djerf, men den vann sitt mål.

Vägen till litterär verksamhet var nu öppnad äfven för kvinnan, och hon har sedan dess, oafbrutet, begagnat sig deraf.

Fru Brenner efterträddes af *Hedvig Charlotta Nordenflycht*, en verklig skaldenatur, som icke länge kunde stanna vid den torftiga skolmästarevers, som hos den tiden gjorde tjänst för poesi, utan bröt sig en ny väg, i det hon vid sidan af Frese skapade en svensk lyrik. Likasom hvarje äkta lyriker afspeglar hon sig omedvetet i sin egen dikt:

"En klarögd själ, som in i evigheten skådar", — "ett hjerta, som fint och starkt och ömt och häftigt känner" — se der Hedvig Charlotta Nordenflycht, tecknad af henne sjelf. Så väl genom sina dikter som genom sin personlighet har hon i flera riktningar djupt inverkat på den svenska litteraturens utveckling. Till hennes närmaste och förtroligaste krets hörde den tidens förnämsta skaldar, och tillsammans med dem bildade hon ett slags diktareförbund, "*Utile dulce*", som blef en skola och en källa till förädlade nöjen för hufvudstadens vittra ungdom, långt efter stiftarinnans död. Detta förbund var en föregångare till den af Gustaf den 3:dje stiftade Svenska Akademien, i hvilken de förnämsta af dess medlemmar invaldes. Fru Nordenflychts poesi innehåller, säger Atterbom, i sitt förträffliga verk "Siare och skaldar", på en gång afslutningen af de förflutna och första anslaget till de kommande riktningarne inom den svenska skaldekonsten, och enligt honom

då med skäl räknas till båda nationerna. Då i alla händelser hennes psalm af ålder ansetts för en af de skönaste i svenska psalmboken, och der icke står upp-tagen såsom öfversättning, kunna vi med full rätt räkna den till vår litteratur.

kan man spåra hennes inflytande ej blott hos samtida skalders såsom Creutz och Gyllenberg, utan ock hos det följande tidskiftets ypperste författare, såsom Kellgren, Leopold, Thorild m. fl. Likasom fru Brenner, stod fru Nordenflycht på spetsen af sin tids lärdom och bildning och hennes öfversättningar af Horatius äro, enligt Atterbom, Kellgrens och Wallins föga underlägsna.

Knappast hade "Herdinnan i Norden", eller "Nordens Sapho", såsom Hedv. Charl. Nordenflycht blifvit kallad, tystnat, förr än en annan skaldinna uppstämde sina qväden, mindre melodiska, mindre dufvolika, men friskare och kanske mera ursprungliga. Det var *Anna Maria Lenngren*. Hon gaf första anslaget till den hvardagslivets poesi, hvars förnämsta tolkarinna först femtio år senare framträdde. Det var dock icke så mycket poesi i dessa korta, qvicka, epigrammatiska stycken, hvilka utgöra kärnan i Fru Lenngrens dikter, som icke mera ett slags versifierad lefnadsfilosofi af det lätta och lekande slag, som utmärkte upplysningens tidehvarf. De röja en skarp blick för tidens och människornas lyten och bestraffa dem, men endast med ett löje, lika godmodigt som träffande:

"Ty ack! vår verld, den är ändå
Den aldra bästa verld vi ega."

Visan var Fru Lenngrens rätta element och en qvickare satir, ett glädtigare skämt, ett godmodigare löje, finner man knappast hos några visdiktare före eller efter henne. Till ytterlighet blygsam och tillbakadragen afslog Fru Lenngren den smickrande uppmeningen af Svenska Akademien att offentliggöra sina dikter, och tillät aldrig att de utgäfvos samlade under hennes lifstid. Hvad hon skref infördes i en af hennes man utgifven tidning, spriddes inom kort i tusentals afskrifter öfver hela landet, och sålunda, försedda med lättfattliga melodier, flögo hennes visor från mun till mun. Knappast hade någon skald före henne varit så populär, om ej Bellman. Likasom denne stod hon också ensam i sitt slag; icke heller känna vi någon skald af annan nation, med hvilken hon kan anses befryndad. Men om hon sålunda icke kom att bilda någon hvad man kallar "skola" inom litteraturen, gjorde hon det i stället inom qvinnornas verld. Hon hade nemligen i ett af sina berömdaste stycken, "Råd till min dotter, ifall jag hade någon", halft skämtande och med den glada lefnadsfilosofi, som var henne egen, begränsat qvinnans liffsuppgift till hushållet och toiletten samt till en viss glädtig "laissez aller", i fråga om lifvets innerligare-förhållanden.

De Lenngrenska satserna:

"Med läsning öd ej tiden bort,
Vårt kön så föga det behöfver,
Och skall du läsa gör det kort,
Att såsen ej må fräsa öfver",

eller

"vitterheten hos vårt kön
bör höra blott till våra nipper", m. m.

blefvo rättesnöret för de svenska flickornas intellektuella uppfostran, och sålunda kom den berömda skaldinnan att länge utöfva en återhållande verkan på just de anlag hos sina landsmaninnor, genom hvilkas odling hon vann sin egen storhet.

Den qvinliga stämman i den svenska skaldesången, som under mer än ett sekel oafbrutet uppehållits, förklingade väl ej alldeles efter fru Lenngrens död (1818). Men med undantag af signaturen Euphrosyne (fru Nyberg), som då och då lät höra några täcka sånger, förnummos dock blott några få enstaka försök, hvilka blefvo allt svagare till dess först på 1850-talet en skaldinna af verkligt poetisk natur ånyo trädde fram.

Under tiden hade den svenska prosadikten nått sin högsta blomstring, och detta hufvudsakligen under qvinligt inflytande.

Det var *Fredrika Bremer*, som här bröt en ny väg med sina "*Teckningar ur hvardagslifvet*". Börjande 1828 med en serie små skizzer, framträdde hon kort derefter med en längre berättelse, "*Familjen H.*", hvilken med ens tillvann sig hela Sveriges förtjusning. Det fina och dock så friska språket, den djupa blicken för hjertelivets finaste skiftningar, det rena syftet — allt detta intog emotståndligt. Och sedan var det ju alltsammans så äkta svenskt, man kände så innerligt väl igen sig i dessa teckningar, man älskade att komma på spåren den poetiska sidan af detta hvardagslif, hvars prosa så öfverväldigat en; kort sagdt, man återfann sig sjelf och allt hvad man hade kärt, förklaradt i dikten, och det var klaven till Fredrika Bremers underbara framgång.

Under åren 1834—48 utkom hela serien af hennes "*Teckningar ur hvardagslifvet*"*), hvilka med "*Grannarne*" (1837) nådde sin höjdpunkt. På 1840-talet började man öfversätta dem i Danmark, Tyskland, England, Frankrike och Amerika. Öfverallt mottogos de med det varmaste gillande, och ej utan skäl sades

*) Presidentens döttrar, Nina, Grannarne, I Dalarne, Hemmet, Dagboken och Sjskonlif.

det vid denna tid, att utom Linné och Tegnér ingen gjort Sverige så känt i utlandet som Fredrika Bremer.

Under tiden skref hon åtskilliga mindre skizzer och reseberättelser, samt 1842, "i anledning af Strauss och evangelierna", "Morgonväkter", en religiös trosbekännelse, hvori hon sökte försoningen mellan tro och vetande, samt intog den egendomliga ställning mellan ortodoxien och rationalismen, som hon allt framgent bibehöll. Att en kvinna vågade höja sin röst i dylika frågor var den tiden något oerhördt, och denna djerfhet gaf första stöten åt Fredrika Bremers popularitet. Den reformerande tendensen i hennes senare arbeten bidrog äfven att försvaga hennes framgångar hos den egentligen romanläsande publiken, samt beredde henne fiender bland de fördomsfulla anhängarne af detta bestående, hvars brister, särskildt hvad beträffar lagstiftningen rörande kvinnan, hon framhöll och ville hafva botade. Då hon återkom från en längre tids vistande i Amerika blef detta förhållande ännu mera märkbart. En smärtsam känsla af det ofria, opersonliga lif, som var kvinnan i allmänhet förbehållet, hade visserligen gått som en dold men mäktig underström genom alla hennes arbeten. Så länge det stannade vid en halft undertryckt känsla, eller en vemodig klagan, fann man det alls icke oförenligt med "kvinnans sanna väsende". Men när denna klagan började taga form af en protest, hvilken i hennes bok om Amerika, "Hemmen i Nya Verlden", skärptes genom hänvisning till der rådande friare lagar, och slutligen med oemotståndlig styrka bröt fram i romanen Hertha (1856) deri författarinnan öppet åberopar kvinnans mänskliga rättigheter, då reste sig en storm emot den djerfva och gaf sig inom tidningspressen luft i råa och kränkande anfall. Snart bemöttes dessa af vänner till Fredrika Bremer och hennes sak, och en ytterst häftig polemik uppstod, som slöt först efter ett halft år, då en okänd författarinna, med den nyktra besinningens och den logiska bevisningens makt tog den anklagade i försvar, tystade smädarne, samt ådagalade rättvisan och behovet af en förändrad lagstiftning med afseende på kvinnans uppfostran och verksamhet.

Fredrika Bremer tillbragte detta och 2:ne följande år på resor i södra Europa och Orienten, hvilka resor hon skildrade i "Lifvet i gamla verlden", ett arbete fullt af djupa iakttagelser från de mest olika områden af lifvet och naturen. Detta var den frejdade författarinnans sista större verk. Återkommen till hemlandet år 1860 fann hon till sin glädje de reformer i kvinnans uppfostran

och samhällsställning, som hon i Hertha påyrkat, dels redan genomförda, dels förberedda af nya förkämpar för den idé, hvars första bärare hon varit. De följande åren tillbragte hon i Stockholm.

Tidens makt och hennes älskvärda personlighet återförvärfvade henne här till stor del sitt forna inflytande. Hennes råd söktes af konung och lagstiftare, då det gällde att lossa på fjett-rarne, som bundo kvinnans frihet; alla föreningar för välgörande ändamål sökte hennes medverkan; hvarhelst något godt eller stort skulle uträttas, hvarhelst man ville tända en hänförelsens gnista, sattes hennes namn i spetsen; och under allt detta slöto sig kring hennes person ej blott de gamla vännerna, utan ock en krets af unga, begåfvade personer, på hvilka hon öfvade ett välsignelserikt inflytande.

Längttande efter ro utflyttade dock Fredrika Bremer mot slutet af år 1865 på landet till sitt forna fädernehem, Årsta, och fick der följande nyår en stilla och fridfull död. Underrättelsen om den ädla författarinnans bortgång gick som en sorgpost genom de svenska hemmen, hvilkas älskling hon varit, och träffade särskildt kvinnornas hjertan med en känsla liknande den man erfar vid förlusten af en mor. Pressen skyndade att hedra den aflidnas minne; vid de akademiska minnesfesterna under året nedlades mängen gärd af beundran och tacksamhet på hennes graf, och särskildt besjög en af hennes moderlands ypperste skalder, finnen Topelius, den ädlas minne i ett qvåde af ovansklig skönhet.

Frågar man sig hvilket Fredrika Bremers inflytande varit, blir svaret: *inom litteraturen*, upptagandet af hvardagslifvets poetiska stoff, sedermera bearbetadt i olika former af romanförfattare, skalder och konstnärer; inom *hemlifvet och samhällslifvet* väckelsen till en högre själfkänsla hos kvinnan, samt erkännandet af hennes menckliga pligt och rätt; *på det religiösa området* vittnesbördet att en varm personlig tro på Kristus och hans försoningslära låter, äfven hos kvinnan, förena sig med en fri ställning till de kyrkliga dogmerna.

Sex år efter Fredrika Bremers första uppträdande på författarbanan framlade en anonym författarinna sitt första arbete, "Kusinerna", en qvick och liflig, stundom glänsande skildring, hvartill ämnet var företrädesvis hemtadt ur salongslifvet. Boken väckte stort uppseende, och medan man ännu förgäfves gissade på författarinnans namn öfverraskades man af den ena romanen

efter den andra, af samma lätta och qvicka penna. "Illusionerna", "Axel" och "Ståndsparalleler" torde af denna romancykel intaga främsta rummet såsom estetiska produkter. Småningom blef det bekant att författarinnan var *Friherrinnan Sophie von Knorring, född Zelow*. Hennes arbeten lästes med mycken begärlighet och man beundrar ännu förf:ns stil under det man dock i många af hennes romaner saknar den djupare och renare halt, som lyfter dikten till konstverk. Höjdpunkten af hennes författarskap be-tecknas af den förträffliga romanen "Torparen", hvilken dessutom är af särskild litteraturhistorisk betydelse *såsom det första försöket inom vår litteratur att göra folklifvet och folkkarakteren till föremål för en genomförd konstnärlig skildring*. Hennes skrifter öfversattes på flera fremmande språk och rönte synnerligast i Tyskland mycken framgång. Friherrinnan v. Knorring fortfor att skrifva dels romaner, dels resebref m. m. till 1848, då hon efter en längre tids sjukdom afled.

Innan Friherrinnan v. Knorrings anonymitet blifvit genomskådad uppträdde ännu en annan okänd författarinna med en roman, "Waldemar Klein", som inom fyra år efterföljdes af sju andra, bland hvilka isynnerhet "Rosen på Tistelön" (1842) tillvann sig allmänhetens lifliga sympatier. Här var det icke, såsom hos Fredrika Bremer, skildringen af hemlifvet inom den högsta och ädlaste bildningens kretsar, som anslog läsaren; icke heller, såsom hos Friherrinnan von Knorring, det luftiga och eleganta men konstlade salongslifvet eller det egentliga folklifvet, utan här var det den svenska medelklassens lif, företrädesvis utmed kusterna, och uppfriskadt med en och annan tillsats af ypperligt skildradt sjömanslif, som i starka och färgrika bilder trädde läsaren till mötes.

Författarinnan till de populära romanerna blef snart känd under namnet *Emilie Flygare*, hvartill sedermera fogades det namn hon erhöll i ett andra gifte: *Carlén*. Af tjugosju romaner, som man har af hennes hand, torde "Enslingen på Johannes-skäret", vara den i estetiskt hänseende mest fulländade. "Jungfru-tornet" och "Ett köpmanshus i skärgården" äro deremot rikast på kraftiga och lefvande karaktärs-skildringar. Fru Flygare-Carléns romaner hafva blifvit öfversatta på de flesta europeiska språk och i väsentlig mån bidragit att göra den svenska skönlitteraturen känd och ansedd i utlandet. Värdet af den produktiva författarinnans alster är för öfrigt ganska vexlande. Man har af fru Flygare-Carlén arbeten, hvilka alltid skola räknas bland den

svenska skönlitteraturens bästa alster; i andra åter röjer sig oförtäckt och i stegradt mått den brist, som anmärktes i Friherrinnan v. Knorrings romaner.

Fru Flygare-Carlén gaf i dessa sina minst berömvärda arbeten uppslaget till den svenska "sensationsromanen", hvilken sedermera under fru M. S. Schwartz vann ett snart öfvergående insteg hos allmänheten, i det den visade sig kunna täfla med sina franska förebilder i allt — utom stilens förtjenster. Hos den sensationsälskande publiken i Tyskland, England, Amerika, m. fl. länder, har fru Schwartz vunnit ej ringa framgång.

Fredrika Bremer, Friherrinnan v. Knorring och Fru Flygare-Carlén torde med skäl kunna räknas bland skaparne af den nyare svenska romandiktningen, och representera ännu i dag de olika hufvudarterna af densamma: Fredrika Bremer *familjeromanen* och *den sociala romanen*, Friherrinnan v. Knorring *salongsromanen* och *folklifsskildringen*, Fru Flygare-Carlén *den borgerliga romanen* och i allmänhet *den realistiska lifsskildringen*. Med 1850-talet hade deras författarskap, såsom diktkonst betraktadt, i det närmaste nått sin höjdpunkt. Under decenniet 1850—60 inträder så väl hos dem som i allmänhet inom den qvinliga romandiktningen ett stillastående. Fru M. S. Schwartz gaf visserligen vid denna tid uppslaget till sensationsromanen, och *Fröken U. Strussenfelt (Pilgrimen)* framlade det första lyckade försöket af en qvinlig penna på den historiska romanens område, men ingendera blef af någon djupare betydelse. Först 1858 erhöll den qvinliga novellen med *Fru Wettergrunds (Leas)* "småbitar på vers och prosa", en ny insats af friskhet och originalitet, hvarefter följde *Fru Numers, född Ehrenstam*, en verklig diktartalent, samt *Fru Rosa Carlén* (dotter till Fru Flygare-Carlén) hvars första arbete, "Agnes Tell", bar omisskänneliga spår af det skapande snillets förmåga.

Fru Wettergrunds följande arbeten bibehöllo samma förtjenster af friskhet och lekfull qvickhet, utan att dock röja något egentligt framåtgående; fru Numers dog innan hennes vackra talent ännu hunnit fullt utveckla sig; Fru Rosa Carlén deremot gick hastigt framåt på författarebanan likasom i allmänhetens ynnest. Sjelfva den kritik hon erhöll röjde att man af henne fann sig ha rätt att fordra något mera än af hennes medsystrar. Det ofvannämnda förstlingsarbetet, "Agnes Tell", folklifsskildringen *Bröllopet i Brenna*, samt romanen *Tattarnes son* antyda utvecklingsgraderna i hennes författarskap. Till stil och komposition står sistnämnda arbete onekligen framom alla samtida svenska

diktalster, om ock tankarne torde vara delade huruvida det ej i sin ytterliga realism öfverskridit gränserna för det sanna och sköna. Fru Rosa Carléns arbeten hafva blifvit öfversatta och väl emottagna i Danmark, Tyskland och Holland.

Fru Runeberg, den finske skaldens hustru, som gjort sig känd genom ett par romaner, vann i början af 1860-talet större uppmärksamhet genom ett häfte "Teckningar och Drömmar", af hvilka isynnerhet skildringarne ur det finska folkets och andra nationers sagolif utmärka sig för ett djupt och rörande behag.

Ett par okända signaturer "*Claude Gérard*" och "*Mattis*", hvilka länge gjort sig omtyckta såsom underhållande och lättlästa följetonister, och senare (1868—73) framlagt sina följetongsskizzer samlade i bokform, äro numera kända såsom qvinliga författare. *Claude Gérard*, *Fru Ljungstedt*, kan sägas representera den bästa arten af sensationsromanen; till stil, uppfinning och komposition äro hennes arbeten ofta beundransvärda; med en renare sedlig halt och en djupare blick för karakterens betydelse skulle de närma sig mästerskapet, hvaremot frånvaron af dessa egenskaper nu ofta låter dem sjunka långt under den ståndpunkt författarinnan genom sin naturliga kallelse synes ämnad att intaga.

Mathilda Tengbom (*Mattis*) nu gift med litteratören G. Lundström, gaf genom djerfva idéer och lifligt framställningssätt stora förhoppningar om sig. Hon lider dock ännu af en viss omogenhet och ytlighet, som åt hennes, ofta med djup afsigt anlagda skildringar, gifva något halft och otillfredsställande.

Jemte dessa mera framstående författarinnor kunna här nämnas *Fru Friman*, *Sophie Bolander*, *Anna A . . . Chr. Hofsten*, *Fru Pfeiffer* (*Sylvia*) m. fl. såsom förtjenta af närmare uppmärksamhet. Men oaktadt den svenska novellen sålunda bearbetats af ett ej ringa antal mer och mindre utmärkta författarinnor har den dock under de sista tjugo åren aldrig uppnått den höga ståndpunkt den erhöll genom Fredrika Bremer, Friherinnan v. Knorring och Fru Flygare-Carlén. Dertill bidrager utan tvifvel att Fru Rosa Carlén, Fru Runeberg och flera andra af våra förnämsta romanförfattarinnor på senare tiden nästan upphört att skriva; att andra, såsom fru Friman och fru Numers, aflidit innan deras diktare-anlag hunnit fullt utvecklas; samt åter andra, såsom Fru Wettergrund och *Mattis*, vändt sig från novellen till andra områden. Orsaken må nu för öfrigt vara hvilken som helst, visst är att den qvinliga prosadikten under flera år fört ett alltmera tynande lif, tills allmänheten, julen 1872, plötsligt öf-

verraskades af en samling skizzer och noveller ("Ur grannskapets krönika"), af den okända signaturen *Sorella*, hvars fina, qvicka och till hjertat gående skildringar erinra om den svenska novellens bästa tider och gifva löfte om en ny framtid för denna, äfven på "den manliga linien", länge aftynande gren af vår litteratur.

Inom poesien hade, som ofvan blifvit nämndt, sedan fru Lenngrens tid, blott få qvinliga stämmor låtit höra sig, och det såg slutligen ut som skulle de högre poetiska anlagen hos Sveriges qvinnor hardt nära dött ut, då, på en gång, allmänheten i slutet af 1851 öfverraskades af att höra Svenska Akademiens första pris tilldelas en sång-cykel öfver ett gammalnordiskt sagoämne: *Ragnar Lodbrok*, samt dess andra pris en samling mindre dikter, alla af en qvinlig skald, *Tekla Knös*, dotter af en då afliden professor i Upsala. Detta namn var ej okändt. Man hade länge hört Tekla Knös nämnas såsom en förtrolig medlem af Geijers, Atterboms och Hvassers närmaste umgängeskrets, och man visste att hon var en bland ledarne af det estetiska samlifvet i Upsala, hvars medelpunkt utgjordes af hennes moderliga vän, den vittra Öfverstinnan Silfverstolpe. Blygsam och tillbakadragen var det endast på de ofvannämnda vännernas enträgna uppmaningar, som hon vågade ingifva sina täflingsskrifter till Akademien och sedan framlägga för allmänheten ett par häften samlade dikter (1852—53). Karakteren af dessa intagande dikter angifver Atterbom i företalet med följande ord:

"De lefva och klinga i kärlek till Gud och menniskor, till natur och fosterland. De må läsas eller höras med den själsstämning, som ingifves af blomsterdagg och löfgrönskog, spelande vatten och spridda utsigter åt människosälla boningar."

Jemte de älskvärda egenskaper, som här angifvas, tillägga vi Tekla Knös ett inflytande inom skaldekonsten, likartadt med Fredrika Bremers inom prosadikten. Hon var nämligen den första, som upptog hvardagslifvet och hemmet till stoff för egentlig poetisk behandling. Genom en sällsynt mjuk och klangrik versbildning lämpa sig hennes dikter synnerligt väl för sång. De hafva ock i stort antal blifvit begagnade af våra förnämsta tonsättare och sålunda lefvat upp på nytt inom "det sjungande Sverige." Tekla Knös har äfven skrivit små skizzer, sagor och minnesteckningar, lemnat bidrag till *Tidskrift för Hemmet* m. m., allt utmärkt af samma fina och skära behag som hennes dikter. Vid slutet af 1869 ingaf hon ånyo en täflingsskrift till Svenska Akademien och erhöll äfven då pris. Men hon hade nu sjungit sin svanesång

och har sedan för alltid förstummats under inflytandet af en obotlig sjukdom.

Några år förut hade den svenska dikten korat sig ännu en sångnö, denna gång i det forna systerlandet på andra sidan Östersjön. Det var finskan, *Wilhelmina Nordström*, en kraftigare och mera ursprunglig skaldenatur än Tekla Knös, om än ej så melodisk eller så smekande behaglig som hon. Af alla qvinliga skalder på svenskt språk torde hon vara en bland de ursprungligaste och mest nationela. Utom bidrag i Tidskrift för Hemmet och några tillfälliga poetiska flygskrifter har Wilhelmina Nordström icke utgifvit mer än ett enda häfte dikter (1861), men detta utgör onekligen en af perlorna i vår poetiska litteratur under tidskiftet 1850—1870.

Fru Wessberg ("Anna A") är en skaldinna, som endast anslår de renaste strängar, men som stundom lider af en sjuklig vekhet.

Fru Wettergrund, i allt en motsats till Anna A., erinrar i de bästa af sina alltid qvicka och lekande visor om fru Lenngren, utan att därför brista i originalitet. *Mathilda Langlet's* dikter utmärka sig för poetisk halt och formfulländning; *L. v. Kræmer* är en diktartalent, som ännu ej blifvit sig sjelf klar.

Inom dramatiken var det *fru Jeanette Stjernström*, som år 1847 bröt vägen för den qvinliga diktargåfvan; hon efterträddes af åtskilliga andra författarinnor, bland hvilka här må nämnas *fru Numers*, *fru Louise Stjernström*, *fru Jeanette Stjernströms* syster, senare af författarinnan till "Fröken Elisabeth", länge okänd, men slutligen bekant såsom den numera aflidna *Nanna Börjeson*, dotter af skalden. Under de sista åren har signaturen *Mattis* vänt sig till detta område och skrivit tvänne dramer med ämne ur den svenska historien och sagan, af hvilka isynnerhet den första gjort lycka, hvarjemte en ännu okänd författarinna framträdte med en nätt komedi, "Kusinerna".

Som bevis på den framgång den qvinliga talenten vunnit på detta område, kan anföras, att det första af den äldre fru Stjernströms stycken, en tendenspjäs, som gisslade sekterismens missriktningar och missbruk, under en längre tid gafs på hennes mans teater i Stockholm både förmiddagar och qvällar, någonting eljest oerhördt inom våra teaterannaler. Den omständigheten att de 3:ne här ofvan sist uppräknade författarinnorna fått sina stycken upptagna på de kongl. teatrarna bevisar ock att de qvinliga diktarne äfven inom dramatiken vunnit ett aktningsfullt erkännande.

Vi hafva härmed gifvit en flygtig öfversigt af våra qvinnors arbete på *diktens* område. Om ock här mest hemmastadda och verksamma hafva dock de svenska qvinnorna med framgång uppträdt äfven på andra områden af vår nationallitteratur. Med synnerlig förkärlek hafva de sedan gamla tider omfattat *den religiösa* och i allmänhet *den uppfostrande* litteraturen.

Vi hafva på detta område under det långa tidskiftet från 1300 till 1840 framhållit det väsentligaste af deras sjelfständiga arbete, då vi nämnt *Birgittas* och *Birgittinernas* skrifter, *Elsa Andersdotters* psalmer samt *Fredrika Bremers* Morgonväkter, hvartill kommer *Grefvinnan Gyllenborgs* ur bibeln sammanförda arbete "Marie bästa del", hvilket ännu lär begagnas såsom vägledning i studierna till vissa teologiska examina. Denna glesa men betydelsefulla kedja af andliga skriftställarinnor fick 1860 en ny länk i *Amalia v. Braun*, hvars bok om "Kristendomslifvet i vår tid" dock enligt författarinnans önskan utgafs först efter hennes död. Dessa fem skriftställarinnor kunna betraktas såsom typer för det qvinliga författareskapet på det rent religiösa området. Såsom karakteriserande för dem, så väl som för riktningarne af den svenska qvinnans trosrif i allmänhet, påpeka vi den *kyrkligt* och *sedligt reformerande* riktningen hos *Birgitta* och *Amalia v. Braun*, den *tankereformerande* hos *Fredrika Bremer*, den *naivt dogmatiserande* hos *Grefvinnan Gyllenborg*, samt den öfver alla dogmatiska eller filosofiska biasigter höjda *trosentusiasmen* hos *Elsa Andersdotter*, ett drag, som för öfrigt hos dem alla är mer eller mindre genomgående.

Sedan *Amalia v. Brauns* tid har qvinnans andel i den religiösa litteraturen tagit form af ströskrifter, dels på vers, dels på prosa, deri inbegripet skrifter och sånger för barn, andeliga julkalendrar, folkskrifter eller så kallade tracts m. m. På senare tider har detta slags litteratur vuxit ut ända till oöfverskådlighet och derunder bragt i dagen mycket godt och mycket underhålligt. Såsom typer för det bästa nämna vi *Betty Ehrenborg* (g. m. Posse), *Mathilda Foy*, *Lina Sandell* (g. m. Berg) samt *Charlotte af Tibell*, alla rikt begåfvade naturer, som egnat hela sin andliga kraft åt det religiösa arbetet, och derunder verkat väckande och värmande på trosrifvet inom vida kretsar.

Inom den periodiska pressen hafva våra qvinnor i och med fru *Lenngren* intagit ett aktadt namn ej blott såsom medarbetare, utan på senare tid äfven såsom ledare. Så t. ex. redigerades en af våra mest spridda veckotidningar under de första åren af fru

Wettergrund, hvilken sedermera uppsatt en illustrerad tidning, "Svalan". *)

Första steget till denna kvinnans sjelfständigare verksamhet inom den periodiska pressen betecknas dock af "Tidskrift för Hemmet, tillegnad den svenska kvinnan." (1859—73).

Denna tidskrift uppsattes och redigerades under de första nio åren af tvänne kvinnor, fru *Rosalie Olivecrona*, hvilken förut utgifvit ett häfte poemer under titel "Skogsblommor, plockade af la Straniera", samt *Sophie Leijonhufvud*, känd såsom öfversättare af Dickens, Beecher Stowe m. fl. författare. Sedermera fortsatt under ledning ensamt af sistnämnda författarinna har Tidskrift för Hemmet med detta år upplefvat sin 15:de årgång.

Några omdömen öfver tidskriftens nuvarande redaktis kan af lätt insedda skäl här icke lemnas. Deremot torde det tillåtas att om hennes forna medredaktis säga, att hon sannolikt är den förnämsta qvinliga stilist, vårt land i detta ögonblick har att uppvisa, samt att hennes skrifter, mestadels bestående af uppsatser i Tidskrift för Hemmet öfver sociala ämnen och uppfostringsfrågor, utmärka sig för en logisk följdriktighet i tankegången, en styrka i bevisningen och en besinningsfull värdighet i tonen, som man blott sällan finner förenade, men hvilka förklara det inflytande de utöfvat allt från den stund författarinna, under pseudonymen "*En ropandes röst*", uppträdde såsom skiljedomare i den nämnda polemiken rörande Fredrika Bremers Hertha.

Hvad värde Tidskrift för Hemmet har, eller hvad inflytande hon haft, dristar sig hennes redaktion icke att bedöma. Att i moraliskt, intellektuelt och socialt hänseende inverka höjande och förädlade på den svenska kvinnan; att förbereda henne för ett värdigt bruk af den friare ställning och verksamhet nyare tidens lagstiftning medgifvit henne; möjligen äfven att bidraga till insigten om dylika lagförändringars billighet och nödvändighet — detta var hvad hon velat; i hvad mån hon lyckats får framtiden utvisa.

Vi hafva härmed gifvit en öfverblick af de väsendtligaste arterna af den litterära verksamhet Sveriges kvinnor utöfvat. Visserligen äro de icke fremmande hvarken för det *historiska* eller det *vetenskapliga* facket. Familjekrönikan var i gamla tider ofta öfverlemnad åt någon minnesgod oldmor eller ogift gammal

*) Friherrinnan Posse (B. Ehrenborgh) eger och deltager i redaktionen af en bland våra mest aktade tidningar, Fröken E. Brag är medarbetare i vår förnämsta landsörtstidning och lärer tidtals haft sig dess ledning ombetrodd.

dam inom släkten; och hvilka skatter af tidsmålande och för det svenska folklynnnet betecknande drag, framställda med en berättarkonst af oefterhärmlig naivitet, denna litteratur innehåller, visar sig t. ex. af *Chr. Marg. Silfverstedts* dagbok, utgifven under titel: "En gammal Karolins återkomst till hemmet ur fångenskapen." *Drottning Kristina* författade flera historiska arbeten, *Drottning Ulrika Eleonora d. y.* skref anmärkningar till Norbergs Karl XII:s historia. Bref och anteckningar af historiskt värde, af andra svenska drottningar och furstliga damer, hafva blifvit dels offentliggjorda i historiska memoirer, dels förvarade i arkiven. Afhandlingar öfver historiska och vetenskapliga ämnen af qvinliga författare hafva till och med vunnit pris i Svenska Akademien och Vetenskapsakademien. Öfver hufvud taget torde dock det qvinliga författarskapet på nämnda områden vara af mera tillfällig art.

Det samma gäller med afseende på vår *läroboks-litteratur*, hvilken dock synes likasom vänta på den naturligare, med barnets ståndpunkt mera öfverensstämmande riktning, som qvinnans inträde inom sjelfva undervisningen infört.

Barnbokslitteraturen har utanför det redan nämnda religiösa området föga betydelse. Dock hafva Fredrika Bremer, Tekla Knös m. fl. framstående författarinnor dertill lemnat förträffliga, men tillfälliga bidrag, hvarjemte *Sophie Bolander*, *Emily Nonnen* m. fl. mera uteslutande egnat sig åt densamma.

Litterära, sociala och religiösa ämnen behandlas ej sällan af qvinliga författare, mestadels i Tidskrift för Hemmet och andra periodiska skrifter, och torde den högt aktade signaturen *Emund Gammal*, samt *Eva Brag*, jemte ledarne af ofvannämnda tidskrift vara de verksammaste på detta område.

Bref- och dagbokslitteraturen representeras för närvarande af: *Thérèse Grey* och signaturen "Gerda", hvilken senares fina och originella penna i Tidskrift för Hemmet lemnat intressanta skildringar från verdensutställningarne i Paris 1867 och Wien 1873.

Folk litteraturen räknar, alltifrån *Charl. Funks* poem "om folkökningen" m. m. på 1700-talet, till Anna A:s och Chr. Hofstens berättelser i senaste årgångar af *Läsning för Folket*, ej få alster af qvinliga författare. Främst bland dessa står den lilla boken "Till Finlands mödrar", af finskan, *fröken Maria Gripenberg*.

Inom *hushållslitteraturen*, deri inbegripna kokböcker, färg- och väfböcker m. m., har den qvinliga pennan varit synnerligt flitig, och då detta slags litteratur, likasom den praktiska verksamhet den afser, af ålder i Sverige ansetts lika hedrande för

qvinnan, som sysselsättningen med estetiska ämnen, och då den derjemte onekligen har en viss kulturhistorisk betydelse, ha vi ej ansett den böra uteslutas ur en förteckning öfver svenska qvinnors skrifter.

Slutligen bör det nämnas, att qvinnan inom vår synnerligt rika öfversättningslitteratur varit från gamla tider en flitig arbetare på områden af både allvarligare och lättare art; att under senare tider äfven medlemmar af konungahuset deltagit i denna litterära verksamhet, samt att den för närvarande sysselsätter en mängd öfversättarinnor, af hvilka *M. Langlet* och *Thora Hammarsköld* anses som de förnämsta.

Stockholm i Juli 1873.

Redaktionen af Tidskrift för Hemmet.

37. Amerikansk litteratur.

II.

Wendell Holmes.

I förra häftet gäfvo vi medelst några utdrag en liten karakteristik af Bret Harte såsom författare. Vi framställa här en annan amerikanare, *Wendell Holmes*, hvilken, likasom den förstnämnde, utmärker sig genom en sprittande och godmodig humor, hvarjemte han, i olikhet mot Bret Harte, som företrädesvis rör sig nere ibland de lägsta lagren af samhället, lyfter sig till bildningens och vetandets högsta områden. Under sitt lekande, nästan yra skämt utvecklar äfven han en skarpsinnig människokänedom, och värmer oss med sina lefnadsfriska sympatier för mensklighetens ädlaste och högsta intressen. Här är diamanten — för att fortsätta liknelsen i vår förra artikel — konstnärligt facetterad, och bryter i sitt "rena vatten" ljusets alla bländande färger. Uti *Wendell Holmes* skrifter inandas läsaren idel ren och mild luft. Det är förnämligast genom sina reflexioner "vid frukostbordet", som han förvärfvat sitt anseende som poet och tänkare. Han har nämligen uti 3:ne särskildta arbeten — *The autokrat of the breakfast-table*, samt *The professor* — och *The poet at the breakfast-table* — framställt en grupp dagliga gäster vid ett frukostbord, hvarvid de 3:ne nämnda personligheterna i hvar sin bok

tilldelats rolen att leda samtalet, och derunder utveckla författarens egen lifsåskådning. När fantasien dervid flyger som högst låter han ofta någon af gästerna falla in för att likasom afkyla den glödande ångan, utan att utvecklingen af hans åsigter deraf störes; men taflans bjerta färgläggning förmildras och erhåller en intresseväckande blandning af allvar och humor.

Vi skola först gifva några utdrag ur *The autokrat of the Breakfast table*, och börja med en förträfflig parabel, deri författaren liknar det andliga mörkret och våldet vid en tung sten, som nedtrycker och qväfver gräset, men under hvars hägn frodas vederstyggliga krypdyr, hvilka vändas och förtvifla när solljuset insläppes i deras mörka boning. Det är *autokraten* som yttrar:

"Har ni aldrig, när ni gått ute på märken, sett någon stor platt sten, som legat der — himlen vet hur länge! — på alla sidor omsluten af högt, friskt gräs; — och har ni icke, manad af en inre känsla, som sagt er att den legat der länge nog, med er käpp, eller er fot, eller er hand, kantrat den öfver, likasom kokerskan vänder en pannkaka under det hon mumlar: "nu är den brun nog?" Hvilken syn visar sig icke då, och hvilken oförmodad och störande öfverraskning har ni ej förorsakat ett litet samhälle, hvars tillvaro ni icke anade förr än nu, då ni ser dess medlemmar betagna af förtviflan och rädsla derföre att ni bortlyfte den gamla tunga stenen! Färglösa gräsblad, sammanflätade och nedplattade, som om man gått öfver dem med ett brännande pressjern; ohyggliga skapnader, krälände och slingrande, somliga hårda och skalbeklädda, man skulle kunna kalla dem små sköldpaddor; andra mjuka, smidiga, och platta som cylinderur; svarta glänsande jordkräftor, som utsträcka sina långa pisklika horn; orörliga, snigellika puppor; blöta och köttiga larver, måhända mer motbjudande i detta outvecklade tillstånd än i deras slingriga fulländning, ehuru den är vederstygglig nog. Men icke förr är den tunga stenen undanlyftad, och det hälsosamma dagsljuset insläppt öfver detta tryckta och skumögda samhälle af krälände varelser, förr än alla som åtnjuta fördelen af att hafva ben — och somlige synes ega dem i öfverflöd — rusa härs och tvärs, skuffa och knuffa hvarandra och allt som är i deras väg, hvar efter villervallan slutas med en allmän flykt ned i hålor och underjordiska gångar, för att undgå en atmosfer, förgiftad genom solljuset."

"Nästa år finner ni, der stenen låg, högt och grönt gräs; fåglar bygga sitt bo der tvästjerten hade sina hålor; smörblom-

mor och guldvifvor växa der, och öfver deras gyllene kalkar sväfvat den lätta fjärilen, som lekande öppnar och tillsluter sina praktfulla vingar, under det rytmiska vågor af salig medvetenhet pulsera genom hans förklarade väsende."

"Den flegmatiske unge mannen", fortfor autokraten, "som kallades John, ansåg sig nu böra säga mig på sitt vanliga alltför familjera sätt — hvilket jag noga aktar mig att visa humör öfver, men en och annan gång anser mig böra tillbakavisa — att jag gjorde ett alltför starkt uppkok på fjärilarna."

"Visst icke", svarade jag; "det är mening i alla dessa bilder, i fjärilen såväl som hvar och en af de öfriga. Stenen är gammal fördom. Gräset är den menckliga naturen, nedtryckt och beröfvad sin friskhet. Djuren, som krälade under stenen, äro de beräknande varelser, som trivas bäst i allmänt mörker, der den svage hålles i hjälplöst tillstånd. Men den som undanvälte stenen, i honom ser man hvar och en som med sanningens vapen angriper lögnens gamla nattmara, hvarvid det är likgiltigt om detta sker med ett skrattande eller allvarligt ansigte. Nästa år är framtiden. Då skall solljuset till full storhet och fägring utveckla de lifskrafter som legat brutna i tvinsot. Då skola himlens körer genljuda i den nyfödda mencklighetens hjerta. Då skall det sköna — gudomligheten i form och färg — komma ned och reda sig en bostad i menckans själ, likasom fjärilen — bilden af den från stoftet befriade anden — utflyger ur skalet af en eländig mask, hvilken aldrig fått vingar om ej stenen blifvit undanlyftad."

"Tro dock icke att någon enda gammal fördom eller lögn undanrödjes utan att en storm af skrik och anklagelser höres från det missbildade lilla samfund, som lefvat under deras hägn."

"Hvarje rättskaffens tanke i en sann riktning skall alltid på ett eller annat håll väcka förargelse. Så snart motståndet hunnit samla krafter börjar anfallet, åtminstone med hårda ord. Detta är också bästa beviset på att hvad man sagt var af tiden påkalladt. Doktor Johnson blef sviken i sin förväntan på verkan utaf sina skrifter. 'Jag har ej för densamma blifvit nog angripen', sade han, 'anfallet är en återverkan. Jag anser mig aldrig hafva träffat hårdt nog, om jag ej röner bakslag.' — — — — —

Rätta sättet att lära känna en författare är naturligtvis att läsa hans skrifter. Detta är så mycket mer angeläget, då frågan gäller en så mångsidig talang som Wendell Holmes. Stympade utdrag äro endast matta bilder af det hela. Vi tillåta oss dock

att fortsätta, och skola nu anförä denna amerikanska författares åsigter om aristokrati och gamla familjer. Härom yttrar han i sin Autokrat:

"Sjelfbildade män? Åh ja. Naturligtvis måste vi tycka om och högakta sjelfbildade män. Vida bättre är det att på egen hand ha förvärfvat sig bildning, än att icke alls vara bildad. Är någon af er gammal nog att minnas irländarens hus utanför Cambridgeport, hvilket han med sina egna händer byggde ifrån grunden upp till skorstenen? Många år använde han på denna byggnad, och man kunde se att den icke stod alldeles lodrätt, att väggarna voro något vågformiga, äfvensom att det här och der var en smula klumpigt och skeft. En man uppfostrad i yrket skulle ha byggt ett bättre hus. Emellertid var det ganska bra för att vara gjordt af en sjelfbildad byggmästare, och folk berömde det och sade: hur förunderligt väl irländaren lyckats. Det föll dem icke in att berömma de ståtliga byggnader, som stodo ej långt derifrån."

"Er sjelfbildade man, tillkretad med sin egen fällknif, förtjenar, från denna synpunkt sedd, ett högre erkännande än den, som i ett väl konstrueradt maskineri blifvit svarfvad efter godkänd modell, samt derefter fransk-polerad i sällskapslifvet och på resor. Men det påstående, att den förre i *alla* hänseenden skulle vara jemngod med den andra, det blir en annan fråga. Rättigheten till en sträng social klassificering af hvarje sak och person i enlighet med deras förtjenster, vare sig medfödda eller förvärfvade, är ibland de republikanska privilegierna en af de mest värdefulla. Jag tager mig friheten utöfva denna rätt, när jag säger, att om allt annat är lika, föredrager jag under de flesta förhållanden en man af familj."

"Hvad menar jag med en man af familj? Åh, med några få ord kan jag göra det klart. Låt oss gifva honom en riktigt god utstyrel; det kostar oss intet."

"Fyra eller fem slägtled af värdiga fäder och mödrar. Ibland dem en ledamot af konungens råd; en president; en eller två biskopar; en sjelfskrifven ledamot i riksförsamlingen, men icke sednare än den tid man begagnade benkläderna instuckna i höga stöflor med silkestoffsar."

"Familjporträtter. Ledamoten af konungens råd målad af Smibert. En rik grosshandlar-onkel, af Copley, hel figur, sittande i en länstol, sammetsmössa, och rock inväfd med blommor, en jordglob vid sidan, för att antyda att han hade handel på Ostindien, samt på ett bord stora bref med röda sigill, adresserade till Hög-

ädle och Högvälloflige etc. etc. Mormors mor, af samma artist; brunt sidan, fina spetsar, utmärkt vackra händer, rak och snörd, och skinn på näsan. Mormor, artisten okänd; något tunn och mager; vidt hängande ärmor; en papegoja i handen. Ett äkta par af Stuartarnas anhängare: 1:o En ståtlig medeltidsherre med ett djerft tory-blod i ådrorna, något mildradt af en präktig gammal rebell-mormoder, och värmdt af den bästa ostindie-madeira; ansigtet en flammande morgonrodnad; bröstkråset rikligt och vildt framsträfvande, som om det ville draga hjertat efter sig, och ett småleende, som antyder tjugotusende dollar till hospitalet, förutom frikostiga donationer till anhöriga och underhafvande. 2:o Densammes äkta hälft; förunderlig mössa; kort lif som under första kejsartiden; byst *à la Josephine*; vid tinningarna rika klasar af lockar, ej olika silleriknippor; hyn klar och varm som rose-likör. Några miniatyr-porträtt af Malborne finnas äfven i galleriet, men dem bry vi oss ej om att uppräknä."

"Dertill kommer boksamlingen med namnteckningar af gamla akademii-studerande — alla familjenamn; vi kunna återfinna dem främst på deras respektive klasslistor, enär studenterna den tiden intogo rang i katalogen enligt föräldrarnas högre eller lägre samhällsställning. Elzevirer^{*)}, med latiniserade namn, tillhöriga då unga förfäder, samt *Hic liber est meus* på titelbladet. En upplaga af Hogarth's originalteckningar. Pope, originalupplagan, 15 volymer, London 1717. På undre hyllan Barrows skrifter, folianter. Tillotson på de öfre, en liten mörk bataljon duodeser."

"Åtskilligt familj-silfver; ett knippe med förlofnings- och vigselringar; familjevapnet färglagdt och orneradt med besynnerliga emblemer; detsamma i tapissersöm, af en gammal ogift tante."

"Om dertill vår man af familj kan förvara dessa minnen i ett gammalt fädernehem, möbleradt med bockfotade länstolar och svartbruna mahognybord, stora uddkantade speglar och skulpterade linneskåp, så är ju hans utstyrsel fullständig."

"Ja mina vänner — är för öfrigt allt lika, så håller jag på den man, som ärft familjtraditioner och en bildning samlad under minst fyra eller fem släktled. Framförallt måste han som barn ha tumlat om i ett bibliotek. De som icke handterat böcker ifrån barndomen, äro vanligen rädda för dem. Tror ni att vår

*) Elzevirer kallas de böcker, som på slutet af 1500- och början af 1600-talet trycktes af en aktad holländsk förläggar- och boktryckarfirma Elzevir.

aktade vän *didascalos* som sitter der*) någonsin läste *Poli Synopsis*, eller rådfrågade *Castelli Lexicon*, den tid han växte för att uppnå deras dimensioner? Visst icke; men en andans lyftning utströmmade från deras pergamentband och läderpermar hvarje gång han vidrörde dem, likasom den dyrbara och välluktande oljan framsipprade ur trollstavven i den arabiska sagan. Tro mig, han är hemmastadd och lifvad hvarhelst han känner närvaron af en skinnbunden bok. Ingen själfbildad man erfar något dylikt. Vissérligen kan en man, oaktadt förfädrens nu uppräknade förtjenster, bli en tölp och en usel stackare; äfvensom en annan, som saknar alla dessa förmåner, icke destomindre kan vara lämplig för råds-kammaren och domarebordet. I så fall, låt dem byta plats. Det vackra i vår samhällsordning är, att dess olika lager förändra sitt läge upp eller ned, i den mån de förändra sin specifika vikt — utan att härvid hindras af den gamla häfdens elementer. Men jag fortfar att yrka på min demokratiska valfrihet, och jag föredrager en man med ett galleri af familjporträtter, framför den med ett fotografialbum, så vida jag ej kommer underfund med att den sednare är den bäste af de tu."

Uti *The Professor at the breakfast-table* afbränner Wendell Holmes ett lika briljant fyrverkeri af genialiskt tankespel. Det är *professorn* som här leder och underhåller samtalet, och medelst sin godmodiga humor framställer det måhända icke vanliga fenomenet af en lärd och djupsinnig filosof, som icke är absolut tråkig. Vi skola äfven här tillåta oss att lossrycka några bitar, om det behagar läsaren:

— — — — —. "Om en människas själ ovilkorligen måste intvingas i samma tro som besittes af dem från hvilka hon erhållit sin kropp, då, ja då, är det slut med allt förnuft. Skall hvar och en själ förr eller senare med egna ögon söka sanningen, så måste det först och främst erkännas att icke något blindt antagande får gynna en särskild tro, derföre att vi hafva fått den i arf. I annat fall finge icke, till exempel mahomedanen, frihet att omvända sig till en bättre religion."

"Det andra vilkoret är att *depolarisera* hvarje förutfattadt religiöst begrepp genom att utbyta det ord som representerar detsamma."

"Jag förstår ej hvad ni menar med att *depolarisera* ett begrepp", sade teologie kandidaten."**)

*) Autokraten menar här professorn, som är en af gästerna vid frukostbordet.

Red:s anm.

***) En ibland bordsgästerna.

D:o.

”Det skall jag förklara”, svarade jag. ”När någon symbol som uttrycker en viss tanke legat en längre tid i föreställningen, undergår den vanligen en förändring lik den som vederfares jernet när det en längre tid förblifvit i en viss orörlig ställning. Symbolen blir magnetisk, den genomströmmas af underbara krafter som från början ej tillhörde dem. Ordet, och med detsamma begreppet som det föreställer, är *polariseradt*.”

”Allt hvad menskligheten inom det religiösa området begagnar såsom gångbart mynt, i tanke, i tal och i tryck, består uteslutande af polariserade ord. Låna ett af dessa ord från ett annat språk och en annan religion, så skall ni finna att det förlorar sin magnetism. Tag ur den hinduiska mythologien det ryktbara ordet *O'm*. Till och med den hinduiska presten kan ej uttala detta ord utan att synda, och om ni nämnde det i närvaro af en helig Pundit, skulle han med förskräckelse tilltäppa öronen och springa sin väg. Men hvad rör er ordet *O'm*? Vill ni förmå en Pundit att fördomsfritt rena sin religion, måste ni först hjälpa honom att depolarisera detta ord och alla likartade. Häruppå beror också argumenterna för eller emot en ny öfversättning af bibeln. Den ortodoxa skepticismen vågar ej anförtro dess sanning åt depolariserade ord, hvarföre han gör sitt bästa att förhindra en ny öfversättning. För min del anser jag att om hvarje begrepp vår bok innehåller, kunde befrias från sin gamla symbol, och ikläddes ett nytt, klart, icke magnetiseradt ord, skulle det blifva oss möjligt att läsa såsom filosofer och sanningssökare böra läsa — hvilket vi nu icke kunna mer än hinduen är i stånd att fördomsfritt läsa 'Gayatri'. Måhända skola dock människorna sedan de en gång lyckats rätt uppfatta nya testamentet, hvilket icke ännu har skett, återigen krystallisera det i nya språkformer.”

Forts. följer.

38. Min hustru.

Än fann jag henne ej, dock vet jag,
Att någonstads på jordens rund
Har kärlekens och hoppets stjärna
Lyst öfver hennes födslostund.

Än fann jag henne ej, dock vet jag,
Hur hennes väsens späda knopp,
År efter år har stilla vecklat
Till ädel kvinlighet sig opp.

Jag drömmer ett par dunkla ögon;
 Men dunkla eller himmelsblå
 Jag vet att på min framtids himmel
 De som ledstjornor skola gå.

En mun jag drömmer, stolt men ljuflig —
 Och sluten — ty den väntar mig;
 Och lockar, glänsande och bruna,
 Som fritt kring pannan ringla sig.

Än fann jag henne ej, dock vet jag,
 — Det må bli bittid' eller sent —
Min blir hon, och mitt lif för henne]
 Bevara vill jag kyskt och rent.

39. En normaldrägt för qvinnan.

(Insändt.)

För någon tid sedan gjorde jag en färd söderut, från en ort i hjertat af Finland, der unga qvinnor samlats för att studera lärarinnans kall och bereda sig att gagna fosterlandet genom att föra dess barn till bildning och ljus. Under denna färd erhöll jag mångahanda intryck och vill försöka skildra en del af dessa, så vidt de angå — toiletten, modet.

Modets tyranni öfver qvinnorna i norden har i årtal oroad mig och flera liktänkande. Detta tyranni herrskar dock ej på den ort jag nyss lemnat, åtminstone ej bland de ofvannämnda unga qvinnorna, som der arbeta i ljusets tjenst. Alltså var mitt öga blifvet ömtåligt för ytterligheterna i det nu rådande modet. På den stora stråtvägen emellan Sit Petersburg och Helsingfors varnade jag först dessa ofantliga hårflåtor, som ej ens bjuda till att vara naturliga, med de derofvanpå fästade hattarne, hvilka än lutade bakut, än nästan täckte ögonen. Deras egarinnor talade ryska, tände cigaretterna och rökte dem med välbehag. Allt detta tröstade mig något. Jag tänkte: dessa äro ej finskor, de komma österifrån, de hafva andra seder än vi nordens enkla barn. Men anländ till vår hufvudstad, vandrande på dess gator och promenader, igenkände jag bekanta finska damer, nästan alla öfverlastade med detta falska hår, och dessa *tornlika* hattar, många

stapplande framåt med stor svårighet i anseende till de höga klackarna och de stramt åtdragna, med garneringar öfverhöljda kjortlarna. Då kändes det trångt om hjertat: jag tänkte på qvinnans försök att göra sig obehaglig, löjlig, bunden och lidande; tänkte huru hon offrar tid, pengar, omsorg, tankar; allt för att åstadkomma ett afskyvärdt resultat.

Färden fortsattes sedan vidare på ångbåt öfver hafvet till Sverige. Åter såg jag modets tyranni och förvånades öfver qvinnans ringa urskiljning i fråga om det, som står henne närmast, hennes egen värda person. Det blåste starkt, och mången hade svårt att qvarhålla den *tornartade* hufvudbonaden; de stackars modedarierna försökte komma i lä bredvid kajutans skyddande vägg, men blåsten var obarmhertig, den friserade det utslagna håret så hårdt, att jag är säker det månet "ack" och "ve" gick öfver dess egarinnas läppar under utredandet af denna hop-tofvade massa. — I Stockholm såg jag samma utstyrsel, dock många äfven med de storskärmade svala sommarhattarne. Ytterligheterna gingo måhända ej så långt som i Helsingfors, men man såg dock oändligt många dåraktigt utklädda och därför beklagansvärda damer. Äfven ett stort antal unga män äro slafvar af modet, men med bästa vilja *kunna* de ej blifva så löjlige, så opraktiskt och oförnuftigt klädde som mode-damerna. Hvarföre? Jo, mannen beherrsakar i viss mån modet, under det qvinnorna gjort sig till slafvar under dess tyranni. Han åtnjuter den afundsvärda förmånen af en, så att säga normalkostym, den svarta klädesdrägten, hvilken bäres af grefven och statsmannen, såväl som af förvaltaren och vaktmästaren. Jag ville önska äfven oss, qvinnor, denna förmån. Hvarför skulle ej också vi kunna hafva en *bestämd* högtidsdrägt, lika för hög och låg. Tygets beskaffenhet må gerna, likasom i mansdrägten, vexla, allt efter råd och lägenhet, men färgen, snitten, borde vara ungefär densamma. Hade qvinnan denna normala drägt, såsom mannen har sin, så vore hon fri från modets tyranni, hennes tid kunde räcka till för hennes kall, hennes pengar blefve henne till gagn och, framför allt, hennes tankar finge tid att riktas på det stora, ädla, sköna och goda i lifvet, och hon vandrade sin väg på jorden sann, mensklig, nyttig, enligt Guds vilje!

För några år sedan reste jag i Schweiz. I Bern var då en vacker nationel industriutställning, hvilken äfven jag besökte. Vid vandringen genom de stora salarne varseblef jag en dame,

förd af en fint klädd herreman. Hon var ej alldeles ung, men hög, ståtlig och vacker. Min blick öfverfor beundrande hennes gestalt, ty hon var ej klädd enligt dåvarande mod (det var den vanställande krinolinens tid) utan i bernerqvinnans nationaldrägt, hvilken består af en svart, halflång kjortel, svart lågt sammetslif som omsluter ett hvitt, kring halsen rynkadt musslinslif, med vida, vid handlofven rynkade linningsärmar. De brukliga nationella silfverkedjorna saknades icke, och från hufvudet nedhängde den långa svarta spetslöjan, behagfullt draperad kring skuldran.

Hela dräkten var af siden och spetsar, men färgen, snitten, var Berner-nationaldrägens.

Förvåning och beundran tvingade mig att vara nyfiken och söka få reda på hvem hon var. På min fråga svarades att hon var fru till en af Berns främste embetsmän.

Detta som ett exempel på en bildad qvinna, fördomsfri och patriotisk i sin klädedrägt.

Mätte våra qvinnor behjerta denna sak; måtte flera likasinnade sluta sig tillsammans i den fasta föresatsen att icke låta sig beherrskas af modets nycker, och slutligen: *mätte ett förslag framställas till en gemensam vacker, smakfull och ändamålsenlig högtidsdrägt, för qvinnan i Norden.*

40. Hvad bör man tro om den från Kongl. Seminarium utgående lärarinnebildningen i vårt land?

Redaktionen af denna tidskrift, som, i likhet med alla vänner af lärarinnebildningen i vårt land, med ledsnad följt de i Aftonbladet införda anklagelser mot undervisningen i pedagogik vid "Kongl. Seminarium för bildande af lärarinnor", och som tror att, ehvad skenbart eller verkligt befogande dessa anklagelser må hafva, undervisningen dock bör bedömas snarare efter de praktiska resultat den lemnat, än efter en alltid mer eller mindre bristfull metod, har tagit sig friheten uppmana några inom skolverlden högt ansedde personer att afgifva sitt omdöme om undervisningsskickligheten hos de från Kongl. Seminarium utgångna lärarinnor, hvilkas verksamhet de varit i tillfälle att iakttaga, samt tillåta att dessa deras omdömen få offentliggöras, för att

tjena till ledning för allmänna meningen, samt förekomma att en oförtjent skugga kastas på hela den från Kongl. Seminarium utgående lärarinneverksamheten.

De sålunda benäget afgifna intygen meddelas här nedan i den ordning de kommit oss tillhanda.

Undertecknade hafva af Redaktionen för "Tidskrift för Hemmet" blifvit anmodade att afgifva ett omdöme öfver den pedagogiska ståndpunkt, hvarpå de lärarinnor, som utgått från "Kongl. Seminarium för bildande af lärarinnor" och om hvilkas verksamhet vi varit i tillfälle att inhämta närmare kännedom, befunit sig.

Med nöje tillmötesgående denna önskan, få vi härmedelst utan tvekan uttala såsom vår åsigt, att bland det temligen betydande antal (inalles 15) af från ofvannämnda Seminarium utexaminerade elever, hvilka vunnit anställning vid något af de under vår uppsigt eller närmaste ledning stående läroverk, de ojemförligt flesta visat sig vara i såväl pedagogiskt som metodiskt hänseende synnerligen väl förberedda för det ansvarsfulla lärarinnkallet.

Då vi derjemte haft all anledning att fortfarande känna oss fullt tillfredsställda ej blott med den skicklighet, hvarmed sagda lärarinnor meddelat den undervisning som blifvit åt dem uppdragen, utan ock med det sätt, hvarpå de i öfrigt handledt de barn som blifvit anförtrodda i deras vård, är det oss kärt att häriyem gifva ett uttryck åt vår tacksamhet mot den läroanstalt, der dessa lärarinnor vunnit sin utbildning.

Göteborg i November 1873.

C. S. Lindskog,

*ordförande i Styrelserna för Familj-
föreningens och Kjellbergska
flickskolorna.*

N. A. Johanson,

*föresändare för Nya Elementarläroverket
för flickor.*

Sigrid Rudebeck,

*föreståndarinna för en privat
flickskola i Göteborg.*

C. F. Winkrans,

*rektor och vice ordförande i Familj-
föreningens flickskola.*

A. R. Schiller,

*föreståndare för realgymnasium i
Göteborg, medlem i Styrelsen för
Nya Elementarläroverket för
flickor, flerårig revisor af
Kjellbergska flickskolans
förvaltning.*

Mathilda Hall,

*föreståndarinna för en privat
flickskola i Göteborg.*

Undertecknad, ordförande i styrelsen för elementarläroverket för flickor i Linköping, får härmed med nöje intyga, att de vid

Kongl. Seminarium bildade lärarinnor, som varit eller äro anställda vid nyssnämnda elementarläroverk, samtliga, ehuru utrustade med olika gåfvor, dock ådagalagt en sådan undervisningsskicklighet, som ojäfaktigt bevisar att de vid Seminarium blifvit väl förberedda för lärarinnekallet. Linköping den 6 December 1873.

E. G. Bring.

Undertecknad, som flere år varit studierektor vid nämnde läroverk, instämmer i förestående vitsord.

P. Sjöbring.

I ofvanstående omdöme instämmer till alla delar undertecknad.

C. Cederqvist,

nuvarande studierektor vid Linköpings
elementarläroverk för flickor.

Af Redaktionen af Tidskrift för Hemmet anmodad att afgifva yttrande rörande den ståndpunkt som de från Kongl. Lärarinneseminarium i Stockholm utexaminerade lärarinnor i allmänhet intaga, särskildt med afseende på pedagogisk insigt och metodisk skicklighet, instämmer undertecknad till alla delar uti ofvanstående gynnsamma omdöme af Biskop Bring.

K. A. Kastman,

lärare vid Linköpings elementarläroverk
för flickor.

Undertecknad, hvilken sedan hösten 1872 haft tillfälle och äfven skyldighet att närmare följa den verksamhet, som utöfvats af tvenne sedan år 1869 vid Stockholms Ateneum anställda lärarinnor, utexaminerade elever från Kongl. Seminarium för bildande af lärarinnor, anser sig på uppmaning af Redaktionen af Tidskrift för Hemmet härigenom böra om denna verksamhet offentliggen afgifva det omdöme, att hon, med fäst afseende så väl på det utmärkta nit som på den lofvärda praktiska undervisningsskicklighet, hvarmed de nämnda lärarinnorna fullgjort sitt ansvarsfulla kall, visat sig för läroverket vara af synnerligt gagn och medfört mycken välsignelse, icke blott för lärjungarnas intellektuella, utan ock för deras etiskt-religiösa utbildning.

Stockholm i December 1873.

Carl Medén,

rektor vid Stockholms Ateneum.

Af Redaktionen af "Tidskrift för Hemmet" anmodad att afgifva ett yttrande, rörande den erfarenhet jag, i egenskap af föreståndarinna för en flickskola i Stockholm, kunnat hafva om

de lärarinnors undervisningsskicklighet, som vid Kongl. Lärarinneseminarium i Stockholm blifvit utbildade för sitt kall, begagnar jag med glädje detta tillfälle att erkänna icke blott det nit, utan äfven den stora undervisningsskicklighet, som ådagalagts af de många från nämnda läroverk utgångna elever, hvilka meddelat undervisning i min skola. Det är mig kärt att härmed offentligentligen uttala min ödmjuka tacksamhet mot det läroverk der dessa lärarinnor blifvit utbildade. Stockholm den 8 December 1873.

Karin Ahlin.

Redaktionen af "Tidskrift för Hemmet" har anhållit, det vi måtte uttala vårt omdöme om undervisningsskickligheten hos de från Kongl. Lärarinneseminarieret utgångna lärarinnor, så vidt som vi varit i tillfälle att iakttaga och pröfva deras verksamhet; och få vi med anledning deraf förklara, att de tvänne lärarinnor, som från nämnde seminarium utgått och i undertecknads, Beskows, läroverk för gossar varit anställda, den ena sedan skolans början 1867, den andra sedan 1872 — den förra lemnade seminarieret 1864, den senare 1869 — skött sin undervisning med synnerligt nit, med ovanlig värme och kärlek för sitt kall, samt på ett sätt, som visar, att denna undervisning aldrig meddelats utan förut uppgjord plan, utan på ett fullt metodiskt och enligt vårt förmenande med pedagogikens fordringar öfverensstämmande samt om utmärkt praktisk duglighet vittnande sätt.

Stockholm i December 1873.

G. E. Beskow,
föreståndare.

C. G. Bergman,
rektor.

41. Slöjdnyheter.

Af de från verldsutställningen i Wien återkomna handarbetena hafva flera blifvit skänkta till slöjdmuseum i Stockholm, deribland flera som kunna anses såsom mönstergiltiga typer för broderi i nordisk stil. Så har t. ex. Fröken Fleetwood skänkt den artistiskt broderade bordduken med mönster ur vårt 1:sta häfte N:r 1, anordnad af Fru Anna Winge. Fröknarna Qvensel hafva skänkt ett stolstäcke i snårsöm likaså efter ett af Fru Winge anordnad mönster. Fru Linnell har skänkt ett af henne inköpt handsk-

fodral, mönstret nr 3, häftet 2, i andra färger efter Professor Malmströms anordning. En karta förträffliga spetsprof från Dalarne, ett stycke af den i vårt 1:sta häfte omtalade tras-mattan, m. m.

När slöjdmuseum inom kort kommer att öppnas för allmänheten i en ny rymlig lokal, kunna således de som vilja se innan de kunna tro på användbarheten af nordiska motiv för den finare handslöjden der få sin önskan uppfylld.

Om de efter våra mönster utförda arbetena på Wienutställningen yttrar Professor Dietrichson följande:

”Den nationella husindustrien var företrädesvis inskränkt till textilarbeten, och här var det synnerligen intressant att iakttaga, hur på detta fält, vår fornindustris mest glänsande sida, verkligen de urgamla mönsterna åter intaga sin berättigade plats, huru en riktning här inslås, som måste bereda oss erkännande öfverallt. Här gå som bekant de nyaste utländska fabrikerens motiv hand i hand med mönster nedärfda från långt försvunna århundraden; och här är just platsen för det arbete, som försöker upparbeta dessa senare: Prof. Malmström och fru Hanna Winge ha här, hvar på sitt sätt, inlagt stora och följdrika förtjenster genom att utarbeta mönster, hvilka i form och färg återupptaga och vidare utveckla de gifna motiven; dessa friska, lifliga färger, dessa enkla men så ytterst karakteristiska ornamentformer kunna ej annat än väcka det mest rättvisa uppseende.”

42. Beskrifning på mönstren.

Mönsterplanschen för detta häfte lemnar ett efter *en sköld från bronsåldern* hemtadt mönster, *anordnadt af Professor Malmström*. Det lika graciösa som karakteristiska motivet bör återgifvas med stjelksöm och platt- eller flätsöm, men kan äfven utföras med band och påläggsöm. Den af fru Nicodemus arbetade bordduken, som omnämnes i vårt första häfte och hvaraf en reproduktion beställdes till 200 Rdr, äfvensom en näsduk af fröken Öberg, prisbelönt i Wien, voro utförda efter detta mönster, som tillvunnit sig allmänt gillande.

Hvitt tyg, lämpligt till snårsöm, samt små frukostservietter till vingåkerssöm, hvaraf våra brodöser tillverkat dussintals till julen, finnes att köpa i Bikupan.

43. Nytt på vår bokhylla.

Erik Gustaf Geijers samlade skrifter. Första bandet. Häft. 2. "Åra och minne klinga derinne", skref Geijer då han gaf konungasagorna åt sina söner till julklapp. De fäder, och vi hoppas de må vara rätt många, som till denna jul skänka sina söner Geijers skrifter, kunna begagna samma motto. "Åran och minnet" af det bästa, ädlaste och snillrikaste den svenske anden tänkt klinga derinne, i ett språk så rent och fullhaltigt, som vore det vägd på guldvigt och dock så enkelt att ett barn kan fatta det. Det är åtminstone bokstafligen sannt hvad beträffar sångerna samt "Minnena", med hvilka senare den nya upplagan inledes. Icke desto mindre hade vi önskat att den utlofvade biografien fått inleda och gifva klaven till en rätt uppfattning af skrifterna, helst som en godtköpsupplaga väl just är afsedd att införa författaren inom de kretsar der han är minst känd, och der en sådan förklaring af hans personlighet, som en god biografi skänker, vore mest behöflig. Att Geijer blir känd af vårt folk i så vida kretsar som möjligt är en sak som ligger oss så varmt om hjertat, att vi ej kunnat undertrycka denna lilla anmärkning, på samma gång vi uttala vår glädje öfver den påbörjade godtköpsupplagan och anbefalla den såsom den bästa julgåfva "så långt som unga hjertan ännu i Norden slå."

Två månader i Egypten. Anteckningar af *Oscar v. Knorring*. Detta arbete, tryckt hos Norstedt et Söner, är icke blott i typografiskt hänseende ett af de yppersta alster den svenska pressen på senaste tider frambringat, utan äfven i afseende på stil och innehåll förtjent af uppmärksamhet. Med ett klart och angenämt framställningssätt meddelar oss förf. intressanta upplysningar om Pharaonernas egendomliga land, illustrerade af träsnitt och kartor, samt slutar med en i statistiskt och merkantilt hänseende sakrik redogörelse för Suezkanalen, dess tillkomst och inflytande på världshandeln.

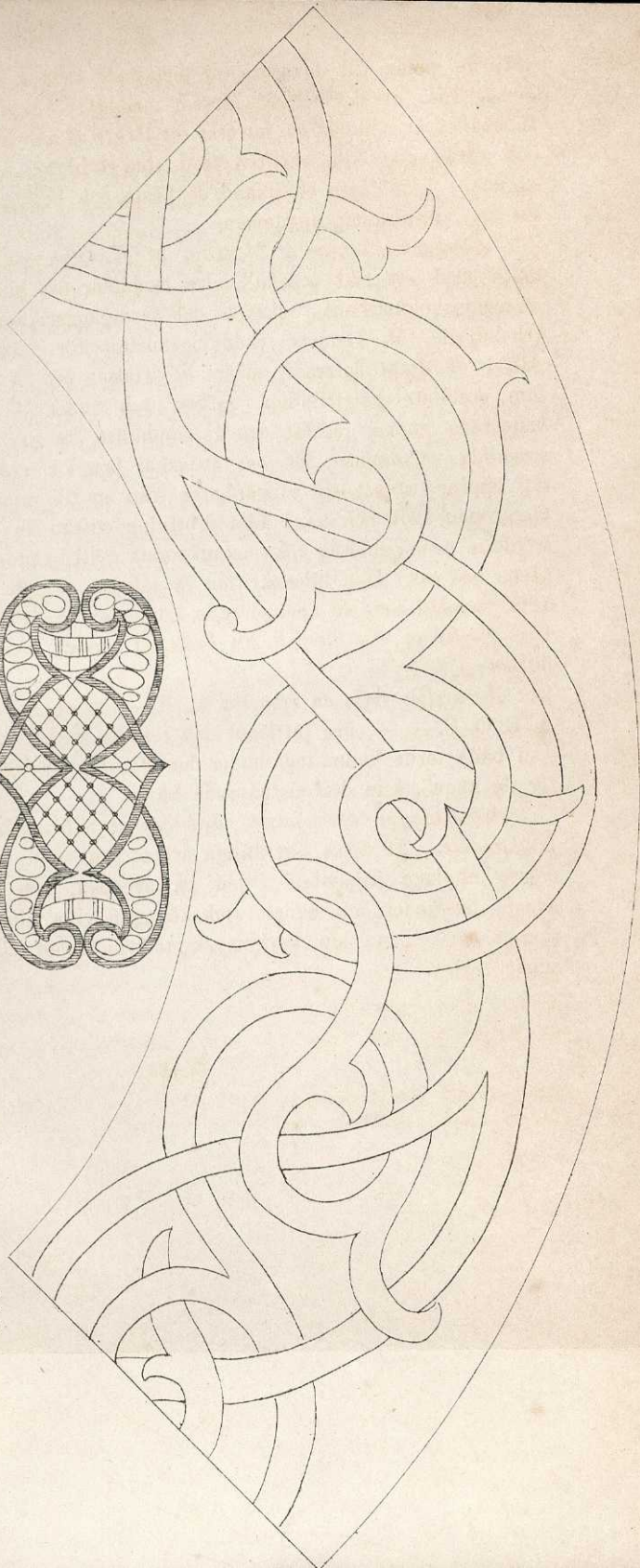
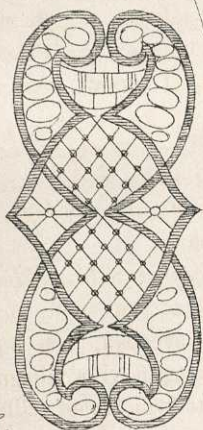
Af "Land och Folk", ett slags supplement till Läsning för Folket, redigeradt af samma skickliga hand, ligger 2:dra häftet framför oss, innehållande bland annat en särdeles intressant uppsats om samfärdseln på Gotland i gamla tider, af Gutarnes gamle vän och skildrare, P. A. Säve, samt en liflig framställning af svenskt kommunallif för sjutio år sedan, af H. Hofberg. Häftet bjuder för öfrigt på reseskildringar från olika delar af jorden,

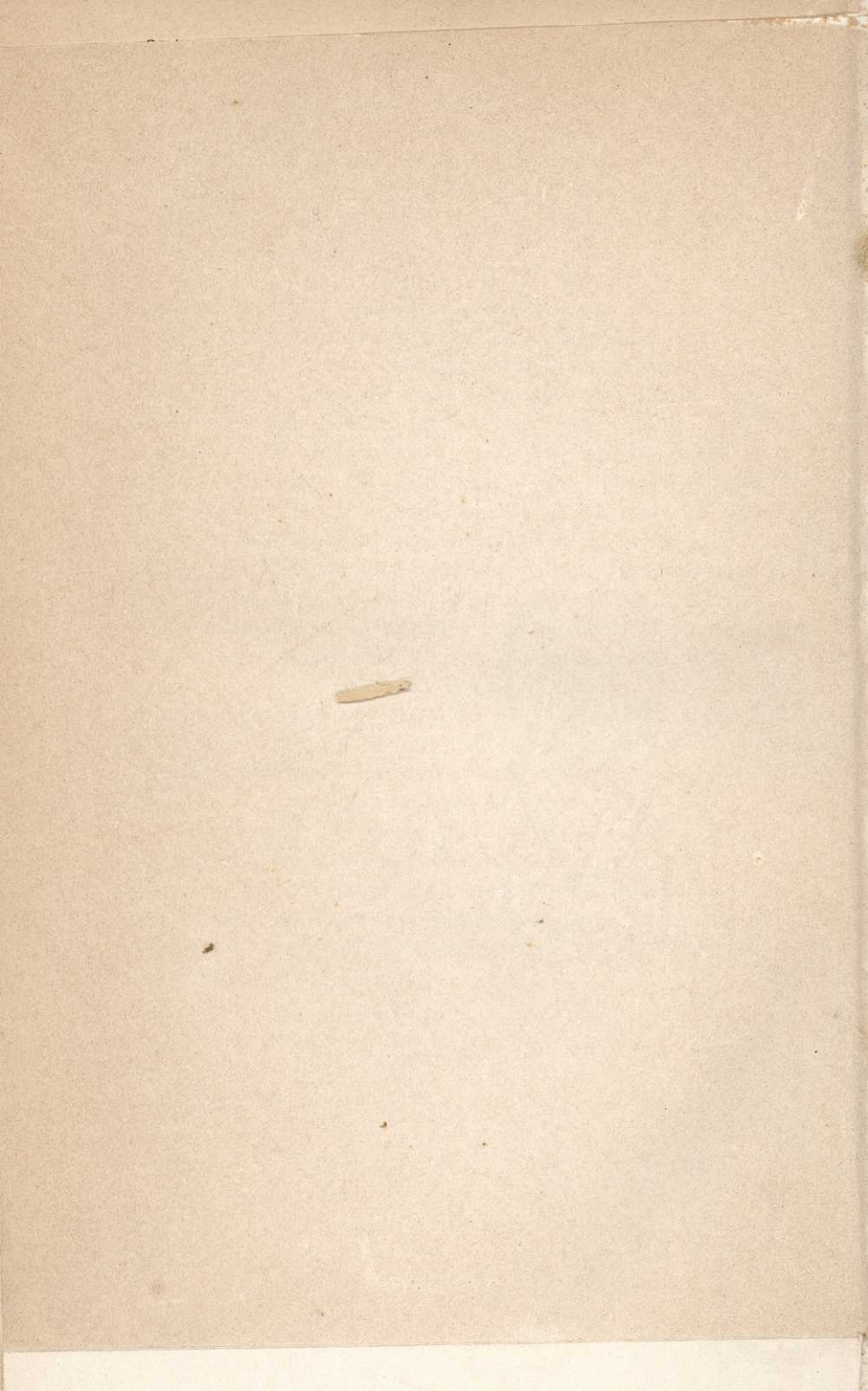
alltifrån polen till eqvatorn, af författare sådana som Vambéry, Jonas Lie, m. fl., och är försedt med kartor och illustrationer. Innehållet är sålunda af intresse för lärare af alla bildningsgrader, och torde den lilla skriften med sina 4 häften årligen för tillsammans 1: 50 vara en ibland de bästa och billigaste julklappar för den uppväxande ungdomen.

Åkerbrukskolonien i Mettray, af *K. Olivecrona*, är ett litet häfte med ett rikt innehåll, som meddelar oss historien om ett af människokärlekens vackraste och framgångsrikaste verk i vårt århundrade, *M. Demetz'* räddningsanstalt för vanartade gossar. Alltid af djupt intresse, måste berättelsen om en dylik anstalt, som grundats på frivilliga gåfvor, och under 32 år, af 4,400 vanartade gossar räddat och åt samhället återgifvit 3,604, vara särskildt välkommen för oss svenskar just i närvarande tid då ett upprop utgått till allmänheten från en till minne af konung Oscar den 1:ste och hans ädla drottning stiftad förening, att med frivilliga penningbidrag söka åstadkomma dylika räddningsanstalter äfven hos oss. Den lilla skriften är således ett nytt steg i samma ädla riktning som de epokgörande arbetena: *Om dödsstraffet* samt *Om orsakerna till återfall till brott*, af samme högt aktade författare.

Aqvareller från en resa, af *E. R—y* samt *På hemvägen*, af *A. L. O. E. — —*, äro lättlästa och i bästa afsigt skrifna böcker, som båda torde kunna ingå under den öfverskrift: "Söndagsläsning för de unga", som den sistnämnda bär.

Anteckningar om sjukas vård och skötsel, af *Miss Florence Nightingale*. Af detta förträffliga arbete har en ny och fullständigare upplaga utkommit äfven på svenska, och önska vi att hvarje husmoder och hvarje sjuksköterska ville tillägna sig det-samma och inom sin verkningskrets vid behof tillämpa dess sunda reglor.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

FEMTONDE ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,
P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

STOCKHOLM, 1873.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOFTRYCKARE.

Femtonde årgångens innehåll.

	Sid.
1. Några vinkar om konsten i hemmet. I.	1.
2. Några utkast till den svenska kvinnans historia. VIII. Af <i>Esselde</i>	14.
3. Förslag rörande ordnandet af högre läroanstalter för Sveriges kvinnor	20.
4. En garnhärfva och ett smycke. Af <i>Sorella</i>	26.
5. Slöjdnyheter	44.
6. Ännu några ord om Modetidningar	47.
2 Mönsterark.	
7. Huru bör uppfostran ordnas, för att bilda fosterländskt sinnade män? II.	49.
8. <i>Sorella</i> och <i>Magdalene Thoresen</i> . Af <i>Esselde</i>	54.
9. Om den gifta kvinnans eganderätt	76.
10. Bref från Wien. Resan. Interiörer. Utställningen. Af <i>Gerda</i> .	79.
11. Ett amerikanskt sommarnöje	91.
12. Förslaget om elementarskolor för flickor, behandladt af riksdagen. Af —a	99.
13. Slöjdnyheter	100.
14. Gymnasialkurser för kvinnor	103.
Förklaring af mönstren	104.
Ett färglagdt mönsterark.	
15. <i>P. Wikners</i> "Tankar och frågor inför Menniskones son". Af <i>Emund Gammal</i>	105.
16. Konsten i hemmet. II.	115.
17. Huru få debet och kredit att gå ihop? I.	121.
18. Bref från Wien. Språk- och folkstudier. Ett landparti. Gatuprocession, expeditionsgöromål, jurysoiré. Af <i>Gerda</i> .	125.
19. <i>Sorella</i> och <i>Magdalene Thoresen</i> . II. Af <i>Esselde</i>	132.
20. Bref från Wien. Vår utställning. Donau och Pesth. Ett besök i konstutställningen. Af <i>Gerda</i>	146.
21. Slöjdnyheter, med 7 träsnitt.....	153.
22. Nytt på vår bokhylla	161.
23. Ur en f. d. seminarilärarinnas anteckningar. I.	166.
24. Ur vår Dagbok	167.
25. Hednaqvinnan och den kristna kvinnan. (Inledningsord till redogörelsen för högre elementarskolan för flickor i Upsala.)	169.
26. Om Läsning	174.
27. Ur en f. d. seminarilärarinnas anteckningar. I. (Slut från föreg. häfte)	183.
28. Sjelfhjelp. Af <i>Emund Gammal</i>	188.
29. Bref från Wien. Jurybestyr. Expositionsbesökare. Smycken. Olika sätt att se utställningen. Ännu ett besök i konst- hallen. Af <i>Gerda</i>	199.
30. Huru få debet och kredit att gå ihop? II	209.

	Sid.
31. Jätten Jehu. En sannsaga af <i>George Sand</i>	212.
32. Kyrkomötet och vigselakten. Af <i>En lekman</i>	234.
33. Slöjdneyheter. Qvinliga slöjdstugor	237.
34. Amerikansk Litteratur. I. Bret Harte	241.
1. Lyckan i Roaring Camp	243.
2. Lille Karls märkvärdiga äfventyr	254.
3. En idyll i Red Gulch	257.
4. Miggles	267.
5. Midshipman Vindig	278.
35. Förklaring af mönstren	285.
Ett mönsterark.	
36. En förteckning öfver svenska kvinnors skrifter. (Bibliografiskt försök af tvänne damer)	289.
Qvinnan inom den svenska litteraturen. Af <i>Red.n.</i>	
37. Amerikansk litteratur. II. Wendell Holmes	309.
38. Min hustru. (Poem)	315.
39. En normaldrägt för qvinnan	316.
40. Hvad bör man tro om den från Kongl. Seminarium utgående lärarinnebildningen i vårt land?	318.
41. Slöjdneyheter	321.
42. Beskrifning på mönstren	322.
43. Nytt på vår bokhylla	323.
Ett mönsterark.	